

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของงานวิจัย

จากแผนพัฒนาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ปี 2560 – 2564 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้สามารถสนับสนุนการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน โดยมียุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศคือยุทธศาสตร์การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งปัจจุบันสภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มสูงขึ้นตามการขยายตัวของเศรษฐกิจและชุมชนเมือง เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ มีความผันผวนและรุนแรงมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในการรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากร และการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน จึงมีการจัดทำแผนงานให้มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบเพื่อควบคุมมลพิษทางอากาศ

กองทุนสนับสนุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เห็นความสำคัญของการดำเนินงานเพื่อสร้างเสริมสุขภาพให้ประชาชนมีสุขภาวะทางกาย จิต ปัญญา และสังคม โดยสนับสนุนพฤติกรรมของบุคคลในการดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมจัดการตนเองชุมชนท้องถิ่นนำอยู่ นำไปสู่การ มีร่างกายแข็งแรง สภาพจิตที่สมบูรณ์ อายุยืนยาว และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภายในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ตาม มาตรา 5 พระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 ซึ่งสอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 เรื่องการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม มีระบบเศรษฐกิจที่สามารถปรับสภาพ พัฒนาภูมิอากาศ ควบคู่ไปกับการเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งการบริการวิชาการเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และการแสวงหาแนวทาง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุลและยั่งยืน ก็เป็น วิสัยทัศน์และพันธกิจหนึ่งของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ปัญหาหมอกควันในประเทศไทย จากรายงานของกรมควบคุมมลพิษ บ่งชี้ให้เห็นว่าปัญหาหมอกควันในภาคเหนือ เป็นปัญหาที่รุนแรงเพิ่มขึ้นทุกๆ ปี จากการติดตามตรวจสอบปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) โดยสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศของกรมควบคุมมลพิษ ในปี 2550 – 2553 มีหลายสถานีใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน น่านและแพร่ พบว่า ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี ประชาชนในพื้นที่ที่มีพฤติกรรมเผาในที่โล่งจำนวนมาก ทั้งการเผาในพื้นที่ป่า การเผาเศษเหลือจากการเกษตรในพื้นที่เกษตร และการเผาขยะมูลฝอยและเศษใบไม้ กิ่งไม้ในพื้นที่ชุมชน รวมทั้งผลกระทบจากการเผาในพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) มีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมง สูงเกินเกณฑ์มาตรฐาน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตรในหลายพื้นที่และเกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลานานหลายวัน (http://www.pcd.go.th/info_serv/air_thaihaze.html) จากการศึกษาข้อมูลและบริบทของพื้นที่ 3 จังหวัดคือ ตำบลบ้านหวด อำเภอจาง จังหวัดลำปาง, ตำบลเวียงห้า อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏข้อมูลดังนี้

จากสภาพทั่วไปตำบลบ้านหวดมีจำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวดทั้งหมด 6 หมู่บ้านมีครัวเรือน 1,720 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 4,919 คน แยกเป็นชาย 2,559 คน เป็นหญิง 2,360 คนสภาพเศรษฐกิจและสังคมของตำบลบ้านหวด อำเภอจาง จังหวัดลำปาง จะเห็นได้ว่า

ตำบลบ้านหวด อยู่ห่างจากตัวจังหวัดลำปางถึง 74 กิโลเมตร และสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ มีหมู่ บ้านทั้งหมด 6 หมู่บ้าน ซึ่งมี 1,720 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 4,919 คน บางส่วนประกอบธุรกิจค้าขายเล็กๆ ในหมู่บ้าน และรับราชการ มีส่วนราชการในชุมชนท้องถิ่น โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงอาจมีการกำจัดวัชพืชด้วยวิธีการเผาในที่โล่ง ซึ่งถือว่าเป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิดภาวะหมอกควันที่เป็นมลพิษทางอากาศ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ และก่อให้เกิดความเดือนร้อนรำคาญ โดยการเผาในที่โล่งจะรวมถึงการเผาขยะ การเผาเศษวัสดุทางการเกษตร และการเผาป่า ที่ผ่านมายังไม่มีการจัดการกับปัญหาหมอกควันในลักษณะข องการป้องกัน หรือควบคุมเพื่อลดปัญหาของหมอกควันอย่างชัดเจนและเป็นรูปธรรม ไม่มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้บูรณาการกันอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับประชาชนยังไม่ตระหนักถึงปัญหาของการเผา จึงก่อให้เกิดควันไฟซึ่งยังคงเป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมทุกปี

จากสภาพทั่วไปตำบลเวียงห้า อำเภอกวน จังหวัดเชียงราย มี 8 หมู่บ้าน มีครัวเรือนจำนวน 703 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 2,409 คน แยกเป็นชาย 1,222คน เป็นหญิง 1,187 คน เนื่องจากที่ตั้งของตำบลเวียงห้า มีลักษณะเป็นที่ราบตรง ทิศตะวันออก เป็นป่าและภูเขาเป็นส่วนใหญ่ โดยพื้นที่ราบส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและเป็นพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ดังนั้นหากเกิดการเพิ่มขึ้นของไฟป่าและเกษตรกรทำการเผาเศษวัสดุทางการเกษตรร่วมด้วย ประกอบกับลักษณะภูมิประเทศที่ล้อมรอบด้วยภูเขา และในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดสภาวะอากาศที่แห้งและนิ่ง จะทำให้ฝุ่นละอองที่เกิดขึ้นสามารถแขวนลอยอยู่ในบรรยากาศได้นาน เกิดการสะสมของสารมลพิษต่างๆ จำนวนมากในพื้นที่ ส่งผลต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่โดยตรง นอกจากนี้จากการสอบถามตัวแทนประชาชนและนักวิจัยในพื้นที่พบว่าในหมู่บ้านมีปริมาณใบไม้ไผ่ร่วงอยู่มาก เนื่องจากเป็นแหล่งผลิตลำไย ตามคำขวัญของพื้นที่ที่ว่า “ดินแดนพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ แหล่งผลิตลำไยขึ้นชื่อ เลื่องระบือผ้าใบกันสาด ชมธรรมชาติบนดอยด้วน” โดยชาวบ้านส่วนใหญ่กำจัดใบไม้ไผ่ร่วงด้วยวิธีการเผา ซึ่งถือเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการเกิดภาวะหมอกควัน

จากการศึกษาและเฝ้าติดตามสถานการณ์หมอกควัน ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สถานการณ์หมอกควันและไฟป่า ในพื้นที่รับผิดชอบของอำเภอไชยปราการ เริ่มมีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่เดือนมีนาคม 2557 เป็นต้นมา โดยในวันที่ 11 มีนาคม 2557 มีจุด Hot Spot เกิดขึ้นในพื้นที่รวม 14 จุด โดยมีสาเหตุที่สำคัญ คือ การเผาเศษไม้ใบหญ้าในภาคการเกษตร การเกิดไฟป่า และสภาพภูมิอากาศเป็นแอ่งจึงทำให้ไฟป่าจากประเทศเพื่อนบ้านกระจายมายังในเขตพื้นที่นอกจากนี้ยังพบว่าปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากความแห้งแล้งที่ส่งผลให้เกิดการ เพิ่มขึ้นของไฟป่า ประกอบกับช่วงเวลาดังกล่าวเกษตรกรทำการเผาเศษวัสดุเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูกในช่วงฤดูฝน ปัญหาหมอกควันเริ่มปรากฏชัดในปี 2550 เป็นต้นมา ซึ่งได้สร้างผลกระทบต่อมหาศาลโดยเฉพาะภาคการท่องเที่ยวที่หยุดชะงัก อุบัติเหตุทางการจราจร และปัญหาสุขภาพของประชาชน ซึ่งมีการประเมินมูลค่าความเสียหายในครั้งนั้นไม่ต่ำกว่า 2,000 ล้านบาท (ศูนย์สารสนเทศสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพ สิ่งแวดล้อมกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2555, ย่อหน้า 7)

จากสถานการณ์ปัญหาหมอกควันซึ่งเป็นมลพิษสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ เสียข มีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ดังนั้นเพื่อให้ปัญหาดังกล่าวได้รับการจัดการและลดปัจจัยเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในแต่ละพื้นที่ประกอบด้วยตำบลบ้านหวด อำเภอกวน จังหวัดลำปาง , ตำบลเวียงห้า อำเภอกวน จังหวัดเชียงราย และตำบล หนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเชิงพื้นที่ เรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการปัญหาหมอกควันอย่างยั่งยืน

1.2 ปัญหาวิกฤตหมอกควันในภาคเหนือ

ในช่วงฤดูแล้ง ตั้งแต่มกราคมถึงเมษายนของทุกปี มักพบการเพิ่มสูงขึ้นของฝุ่นละอองในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย เนื่องจากความแห้งแล้ง ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของไฟป่าทั้งในประเทศไทย และประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าว เกษตรกรจะทำการเผาเศษวัสดุเพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเกษตรในช่วงฤดูฝน สภาพอากาศที่แห้งและนิ่ง ภูมิประเทศบางแห่งเป็นแอ่งกระทะ เช่น แอ่งแม่ฮ่องสอน แอ่งเชียงใหม่-ลำพูน แอ่งลำปาง เป็นต้น ฝุ่นละอองไม่แพร่กระจายและสามารถแขวนลอยอยู่ในบรรยากาศได้นาน ไม่ตกลงสู่พื้นดิน โดยสาเหตุหลักของปัญหาหมอกควัน มีดังนี้

1.2.1 กิจกรรมในพื้นที่

- 1) พื้นที่ป่าอนุรักษ์และพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติเกิดการเผาจาก
 - (1) การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่ทำกินจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ด้วยความสูงและลาดชันของพื้นที่ทำให้การเตรียมพื้นที่เพาะปลูกและกำจัดเศษวัสดุทางการเกษตรจำเป็นต้องใช้วิธีเผา
 - (2) การเผาในพื้นที่ป่าเพื่อล่าสัตว์และหาของป่า
 - (3) การเผาในพื้นที่รอบป่าและลามเข้าสู่ป่าเกิดเป็นไฟป่า
- 2) พื้นที่เกษตร จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินใน 9 จังหวัดภาคเหนือ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2555) และเนื้อที่ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรของประเทศไทย ปี 2556 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2556) พบพื้นที่ปลูกข้าว และข้าวโพด เป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 34 และร้อยละ 26 ของพื้นที่การเกษตรในภาคเหนือ ตามลำดับ ซึ่งมีการเพิ่มขึ้นของการปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเกษตรกรจะเผาเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูกและกำจัดเศษวัสดุทางการเกษตรเช่นเดียวกับเกษตรในพื้นที่ป่า

1.2.2 ลักษณะภูมิประเทศและสภาพอุตุนิยมวิทยา

ลักษณะภูมิประเทศและสภาพอุตุนิยมวิทยาของภาคเหนือเป็นแอ่งกระทะ ล้อมรอบด้วยภูเขาสูงและในช่วงหน้าแล้งอากาศแห้ง ความกดอากาศสูง ทำให้อากาศปิด หมอกควันไม่ฟุ้งกระจาย

1.2.3 หมอกควันข้ามแดน

จากภาพถ่ายดาวเทียมพบปริมาณจุดความร้อนและหมอกควันหนาแน่นในอนุภูมิภาคแม่โขง

1.3 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

แผนงานวิจัยได้ทำการศึกษาในพื้นที่ 3 จังหวัดของภาคเหนือประเทศไทย ได้แก่

- 1) ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
- 2) ตำบลเวียงห้า อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย
- 3) ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

โดยข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ทำการศึกษาดังกล่าว มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.3.1 ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง

แผนที่ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง แสดงดังรูปที่ 1.1

รูปที่ 1.1 แผนที่ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง
(http://www.lampang.go.th/t_lampang/L6.htm)

1.3.1.1 สภาพทั่วไป

1. ที่ตั้ง

ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง มีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอองาว เป็นระยะทางประมาณ 9 กิโลเมตร (กิโลเมตรที่ 674) และห่างจากตัวจังหวัดลำปาง ประมาณ 74 กิโลเมตร (กิโลเมตรที่ 674)

2. เนื้อที่

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง มีพื้นที่ประมาณ 299.345 ตารางกิโลเมตร (หรือประมาณ 187,090.625 ไร่)

3. สภาพภูมิประเทศ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบสูง อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติและป่าสงวนแห่งชาติ

4. อาณาเขตการติดต่อ

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวดมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านโป่ง	อำเภอองาว
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านดง	อำเภอแม่เกาะ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลแม่ตึบ	อำเภอองาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลเมืองมาย	อำเภอแจ้ห่ม

5. เขตการปกครอง

ตำบลบ้านหวดมีจำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด ทั้งหมด 6 หมู่บ้าน มีครัวเรือน 1,720 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 4,919 คน แยกเป็นชาย 2,559 คน เป็นหญิง

2,360 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 17 คน/ตารางกิโลเมตร ประชากรในแต่ละหมู่บ้านสามารถแยกได้ ดังตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 จำนวนประชากรทั้งหมดในตำบลบ้านหวด

ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร		จำนวนประชากรรวม
			ชาย	หญิง	
บ้านร่องต้ำ	1	174	236	228	464
บ้านหวด	2	279	390	350	740
บ้านห้วยทาก	3	516	815	744	1,559
บ้านปางหละ	4	409	536	510	1,046
บ้านแม่พร้าว	5	168	352	319	671
บ้านใหม่ธานี	6	174	230	209	439
รวม		1,720	2,559	2,360	4,919

หมายเหตุ : ข้อมูล ณ เดือน มีนาคม พ.ศ. 2560

6. ประวัติหมู่บ้านของตำบลบ้านหวด

1) หมู่ที่ 1 บ้านร่องต้ำ

บ้านร่องต้ำเดิม (ยุคเวียงกอม) มีชาวบ้านอาศัยอยู่แต่ได้ถูกอพยพย้ายออกไปแล้วมีการตั้งถิ่นฐานใหม่จากคนสร้างถนนทางหลวงสายพหลโยธิน คนเหล่านั้นมาจากชาวบ้านต้นมื่น ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง บ้านหมาก บ้านแลง และบ้านทรายมูล ตำบลเสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง อพยพย้ายมาประมาณ พ.ศ. 2420 ส่วนชื่อ ร่องต้ำ มาจากหมู่บ้านนี้มี ลำห้วยชื่อ อร่องต้ำ จึงตั้งชื่อตามลำห้วยว่าบ้านร่องต้ำ จนเพี้ยนมาเป็นบ้านร่องต้ำ ปัจจุบันจึงเรียกว่า บ้านร่องต้ำ

2) หมู่ที่ 2 บ้านหวด

บ้านหวด เคยมีป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก ได้มีคนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่ง ได้เข้ามาตัดไม้สัก เพื่อนำไปปลูกสร้างบ้านที่อยู่อาศัย และบางส่วนได้นำไปขาย ต่อมาคนเข้า ได้ชักชวนกันมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่อย่างถาวร โดยยึดอาชีพ การตัดไม้ขายและทำไร่ ทำสวนได้ร่วมใจกันก่อสร้างวัดหวดเหนือ และวัดดอนแก้ว เพื่อเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและประกอบกิจกรรมทางศาสนาพุทธ เป็นหมู่บ้านทางผ่านติดถนนมีผู้คนเดินทางแวะพักแรม และนั่งข้าวเหนียวโดยใช้ภาชนะที่ใช้ล้างข้าวสารโดยใช้ไม้ไผ่สานมีชื่อเรียกว่า (ส้าหวด) ซึ่งเป็นที่มาของหมู่บ้านในปัจจุบัน ที่เรียกว่า บ้านหวด

เมื่อประมาณ ปีพ .ศ. 2432 ในรัชกาลที่ 3 ได้มีบริษัทบอมเบย์เบอร์มา จากประเทศพม่า ได้รับสัมปทาน การทำไม้สักในภาคเหนือ ได้พาชาวพม่า จำนวนหนึ่งเข้ามาทำงานในหมู่บ้าน บ้านหวด คนงานบางส่วนได้แต่งงานมีครอบครัวอยู่ที่บ้านหวด ไม่ได้เดินทางกลับประเทศพม่า ต่อมาจึงได้ร่วมใจกันจัดหาที่ดิน จำนวน 3 ไร่ เพื่อสร้างวัดจองคำ ขึ้นมาทางด้านทิศตะวันตกของถนนพหลโยธิน สายกรุงเทพฯ – เชียงราย (ฝั่งเดียวกับบ้านใหม่ธานีในปัจจุบัน) โดยการนำของโยมพะกะหม่อง หมอกเรืองไส และโยมญาณะ มาลาโยง ปัจจุบันวัดจองคำเปิดเป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดลำปาง

3) หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทาก

บ้านห้วยทาก เดิมชื่อว่า ห้วยถาก เล่ากันว่า มีสองตายายคู่หนึ่ง ซึ่งมีอาชีพหาของป่า วันหนึ่งได้มาถึงหมู่บ้านแห่งนี้ ซึ่งมีลำห้วยไหลผ่าน และลำห้วยนั้นสองตายายได้เจอกับขอนไม้ทองคำ ก็ได้

ถากเอาทองคำจากขอนไม้ขึ้นไปทุกวันๆ อยู่มาวันหนึ่งมีคนมาพบส องตายาคู่นั้นกำลังถากทองคำจาก
ขอนไม้ทองคำนั้น จึงเกิดความโลภอยากได้ ขอนไม้ทองคำนั้นมาเป็นของตัวเองผู้เดียว จึงได้นำใบเลื่อยไป
ตัดขอนไม้ทองคำนั้น จึงทำให้ขอนไม้ทองคำนั้นหายเข้าฝั่งลำห้วยไป อนุমানได้ว่าไม้ดังกล่าวเป็นไม้สัก
ทองในปัจจุบัน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของหมู่บ้านห้วยถาก และในปัจจุบันเพี้ยนมาเป็น บ้านห้วยถาก

4) หมู่ที่ 4 บ้านปางหละ

บ้านปางหละเดิมชื่อหมู่บ้านปางละ (ละ หมายถึง ละทิ้ง) ที่มาของชื่อหมู่บ้านคือคำว่า
ปาง หมายถึง ที่พักชั่วคราวของผู้ประมุขทำไม้ของรัฐในสมัยก่อน พอหมดสัญญาการทำไม้จึงทิ้งปางเอาไว้
เหลือเพียงคนงานไม้ก็คนที่ยังตั้งรกราก ทำมาหากินอยู่หมู่บ้านแห่งนี้ ดังนั้นจึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านปาง
หละ และปัจจุบันได้มีชนเผ่าเมี่ยนย้ายมา

5) หมู่ที่ 5 บ้านแม่พริ้ว

เริ่มแรกเป็นหมู่บ้านที่มีผู้คนมาจากต่างถิ่น แต่ส่วนใหญ่มาจากหลายจังหวัด หลายท้องที่
ซึ่งมาอาศัยทำไร่ยาสูบ ทำไร่ข้าว ก็มาอยู่รวมกัน ทำให้มีคนหลายเผ่าพันธุ์ หลายภาษา มีทั้งคนไทย
พื้นเมือง คนเผ่าขมุ ซึ่งมาจากจังหวัดเชียงราย คนเผ่าม้งมาจากจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมาอยู่รวมกัน แต่เดิม
เป็นบ้านหมู่ที่ 3 บ้านห้วยถาก ต่อมาแยกหมู่บ้านเป็นหมู่ที่ 5 บ้านแม่พริ้ว

6) หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ธานี

บ้านใหม่ธานี แยกออกมาจากหมู่บ้านหุดเดิม ฝั่งตะวันออกของ ถนนพหลโยธิน สาย
กรุงเทพฯ – เชียงราย หมู่บ้านใหม่ธานี ได้รับการอนุมัติให้แยกการจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลบ้าน
หุด อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เมื่อเดือน มิถุนายน พ .ศ. 2545 ซึ่งมีนายสถิตย์ มามี เป็นผู้ใหญ่บ้านคน
แรกของหมู่บ้าน

คำว่า บ้านใหม่ธานี หมายถึง เมืองใหม่ที่อุดมสมบูรณ์ โดยหลวงพ่อดุสิตพรพรชัยปริยัติโยดม
เป็นผู้ตั้งชื่อให้เพื่อความเป็นสิริมงคล มีวัดจองคำเป็นพระอารามหลวง เป็นที่เชิดหน้าชูตา และเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

1.3.1.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

1. ผลผลิตทั้งหมดรวมรายได้

ประชากรในตำบลบ้านหุดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม และมีบางส่วนประกอบ
อาชีพค้าขายและรับราชการ ซึ่งประชากรในเขตตำบลบ้านหุดมีรายได้เฉลี่ยคนละ 25,706 บาท/ปี

2. หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหุด

- อู่ซ่อมรถ	5	แห่ง
(หมู่ที่ 1 มี 1 แห่ง, หมู่ที่ 3 มี 2 แห่ง, หมู่ที่ 4 มี 1 แห่ง และหมู่ที่ 6 มี 2 แห่ง)		
- ร้านค้า	62	แห่ง
- มินิมาร์ท (สายหมอก)	1	แห่ง
- โรงงานรับซื้อพืชผลการเกษตร	2	แห่ง
(หมู่ที่ 1 ส.เจริญกิจพืชผล, หมู่ที่ 5 ทรัพย์โกแดง)		
- แหล่งเพาะพันธุ์กล้าไม้สัก	4	แห่ง
- โรงสี (หมู่ที่ 2 ขนาดกลาง และขนาดเล็ก)	2	แห่ง
- ร้านเกมส์ (หมู่ที่ 2)	1	แห่ง
- ร้านเสริมสวย	2	แห่ง
(หมู่ที่ 3 มี 1 แห่ง, หมู่ที่ 6 มี 1 แห่ง)		

- บ้านพัก (รีสอร์ท)	2	แห่ง
- เสาสัญญาณโทรคมนาคม	17	แห่ง

1.3.1.3 สภาพสังคม

1. การศึกษา

ตำบลบ้านหวดมีสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ จำนวน 4 โรงเรียน ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา จำนวน 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 4 แห่ง โดยแยกสถานศึกษาเป็นระดับการศึกษา ดังนี้

- **โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 3 โรงเรียน ได้แก่**
 1. โรงเรียนบ้านหวด
 2. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 85
 3. โรงเรียนบ้านปางหละ
- **โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน คือ**
 1. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 85
- **ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลบ้านหวด จำนวน 4 แห่ง ได้แก่**
 1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหวด ตั้งอยู่ หมู่ที่ 2 บ้านหวด
 2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านแม่พร้าว ลป.8 ตั้งอยู่ หมู่ที่ 5 บ้านแม่พร้าว ลป.8
 3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านห้วยทาก ตั้งอยู่ หมู่ที่ 3 บ้านห้วยทาก
 4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านปางหละ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 บ้านปางหละ
- **ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา จำนวน 1 ศูนย์ คือ**
 1. ศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขา บ้านแม่พร้าว ลป.8
- **ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย**
ตั้งอยู่หมู่ 2 ตำบลบ้านหวด และศูนย์บริหารช้าง (เป็นข้อตกลงระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอองว)

 - ศูนย์บริหารช้าง
 - ศูนย์ตำบลบ้านหวด

- **โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดลำปาง คือ วัดจองคำ (พระอารามหลวง)**
- **โรงเรียนลำดวนทอง (โรงเรียนผู้สูงอายุ) ตำบลบ้านหวด จำนวน 120 คน**

2. การสาธารณสุข

ตำบลบ้านหวดมีสถานให้บริการด้านสาธารณสุขในชุมชน จำนวน 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหวด โดยมีบุคลากรประจำโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหวด จำนวน 5 คน คือ

1) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	จำนวน	3	คน
2) ลูกจ้างชั่วคราว	จำนวน	2	คน
3) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)	จำนวน	112	คน

ในด้านสุขอนามัยของประชาชนในตำบลบ้านหวด มีห้องน้ำ ห้องส้วม ใช้ครบทุกครัวเรือน

3. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด มีสถานีตำรวจประเภทป้อมยามจุดตรวจตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านปางหละ ตำบลบ้านหวด อำเภอองาว จังหวัดลำปาง จำนวน 1 แห่ง มีเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำป้อมยามจุดตรวจ จำนวน 2 นาย มีกำนัน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน 5 คน สารวัตรกำนัน 2 คน

มีการจัดตั้งศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่ ไว้เผชิญเหตุ จำนวน 52 นาย

4. การบริการพื้นฐาน

1) การคมนาคม ทุกหมู่บ้านมีถนนใช้สัญจร เชื่อมต่อที่สะดวกพอสมควร โดยเฉพาะมีถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 พหลโยธิน ผ่านพื้นที่เส้นทางลำปาง - พะเยา

2) การไฟฟ้าทุกหมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้เกือบครบทุกครัวเรือน

3) การประปาทุกหมู่บ้านมีน้ำใช้เกือบทุกครัวเรือน และระบบน้ำประปาใช้ และประปาภูเขา

4) การสื่อสาร (โทรศัพท์) ทุกหมู่บ้านมีโทรศัพท์พื้นฐาน และโทรศัพท์เคลื่อนที่เข้าถึง และมีเสาคือข่ายถึง 16 แห่ง และที่สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหวด มีสัญญาณไวเลสเชื่อมกับระบบอินเทอร์เน็ต ไว้เพื่อรองรับความต้องการของเด็กนักเรียน และประชาชนผู้สนใจ ได้ใช้อย่างทั่วถึงกัน

5. ทรัพยากรธรรมชาติ

ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านหวด มีทรัพยากรที่สำคัญ โดยแบ่งได้เป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลบ้านหวด มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญคืออุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท แหล่งภาพเขียนสีโบราณที่มีอายุ ประมาณ 3,000 ปี ศาลเจ้าพ่อประตูผา สวนป่าห้วยทาก ศูนย์เพาะพันธุ์แมลง และวัดจองคำ (พระอารามหลวง) เป็นที่เคารพบูชา

2) ด้านทรัพยากรน้ำ ตำบลบ้านหวดมีแม่น้ำสายหลักคือลำห้วยแม่หวด และมีลำห้วยสาขาที่ไหลมารวมเป็นลำน้ำแม่หวดคือ ลำห้วยร่องดำ , ห้วยปงตอง, ลำห้วยสัน, ลำห้วยเหยียน, ลำห้วยเต้า, ลำห้วยทาก, ลำห้วยถ้ำ, ลำห้วยแม่พร้าว และลำห้วยแม่หละหลวง ซึ่งลำห้วยเหล่านี้เป็นแหล่งน้ำที่ประชาชนใช้ในการทำการเกษตร

3) ด้านทรัพยากรป่าไม้ในเขตพื้นที่ตำบลบ้านหวด ส่วนใหญ่อยู่ในเขตป่าสงวน และเขตป่าอนุรักษ์ และป่าส่วนใหญ่เป็นป่าไม้เบญจพรรณ ซึ่งมีไม้ที่สำคัญ คือ ไม้สัก ไม้เต็ง ไม้ไผ่ และไม้อื่นๆ

4) ด้านดิน ตำบลบ้านหวดมีแร่ดินขาวเป็นทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถนำไปผลิตเครื่องเคลือบดินเผาเซรามิค สร้างรายได้ให้ประชาชนมีอาชีพมีงานทำ

6. ส่วนราชการในเขตตำบลบ้านหวด

ส่วนราชการในเขตตำบลบ้านหวด มีทั้งหมด 15 ส่วน ดังตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 ส่วนราชการในตำบลบ้านหวด

1. หน่วยป้องกันรักษาป่าไม้ที่ ลป.31 (แม่หวด) สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) กรมป่าไม้	8. ศูนย์ส่งเสริมวนศาสตร์ชุมชนที่ 9 (ลำปาง) สำนักงานจัดการป่าชุมชน กรมป่าไม้
2. สถานีเพาะชำกล้าไม้จังหวัดลำปาง สำนักงานจัดการทรัพยากรป่าไม้ที่ 3 (ลำปาง) กรมป่าไม้	9. สถานีวนวัฒนวิจัยแม่หวด สำนักวิจัย การจัดการป่าไม้และผลิตผลป่าไม้ กรมป่าไม้
3. ศูนย์เมล็ดพันธุ์ไม้ป่าภาคเหนือ กรมป่าไม้	10. อุทยานแห่งชาติถ้ำผาไท
4. สถานีวนวัฒนวิจัยงาว (ศูนย์บำรุงพันธุ์ไม้สัก) กรมป่าไม้	11. ศูนย์วิจัยกีฏวิทยาป่าไม้ที่ 1
5. สวนป่าห้วยทาก กรมอุทยานแห่งชาติ	12. ศูนย์บริหารช้างปางหละ (ออป.)
6. สวนรุกชาติห้วยทาก กรมป่าไม้	13. วัดจองคำ (พระอารามหลวง)
7. สถานีฝึกนิสิตวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	14. สถานีควบคุมไฟป่าชีวมณฑลวิทยา ห้วยทาก
	15. สวนป่าห้วยพร้าว (บ้านปางหละ)

1.3.2 ตำบลเวียงห้า อำเภอกวน จังหวัดเชียงราย

แผนที่ตำบลเวียงห้า อำเภอกวน จังหวัดเชียงราย แสดงดังรูปที่ 1.2

รูปที่ 1.2 แผนที่ตำบลเวียงห้า อำเภอกวน จังหวัดเชียงราย

(<http://chiangrai.cdd.go.th>)

1.3.2.1 สภาพทั่วไป

องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้า ยกฐานะ ขึ้นจากการเป็นสภาตำบลเวียงห้า เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2540 ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537

1. ที่ตั้ง

ที่ทำงานองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้าในปัจจุบันนี้ ตั้งอยู่เลขที่ 111 หมู่ที่ 7 บ้านร่มโพธิ์งาม ตำบลเวียงห้า อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอกพาน ประมาณ 16 กิโลเมตร และตัวจังหวัดเชียงราย ประมาณ 65 กิโลเมตร ตำบลเวียงห้า มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ ตำบลสันมะเค็ด อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย
 ทิศใต้ ติดกับ ตำบลทานตะวัน อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย
 ทิศตะวันออก ติดกับ ตำบลป่าแะ อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย
 ทิศตะวันตก ติดกับ ตำบลห้วยม้อ อำเภอกพาน จังหวัดเชียงราย

2. เนื้อที่

ตำบลเวียงห้า มีเนื้อที่ทั้งหมด ประมาณ 68 ตารางกิโลเมตร

3. ภูมิประเทศ

ตำบลเวียงห้า มีลักษณะเป็นที่ราบตรง ทิศตะวันออกเป็นป่า และภูเขาเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่ราบส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยและใช้เป็นที่ทำการเกษตรกรรม

4. จำนวนหมู่บ้าน

จำนวนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้า มี 8 หมู่บ้าน ดังตารางที่ 1.3

ตารางที่ 1.3 หมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้า

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
1	บ้านดอยงาม	5	บ้านห้วยสัก
2	บ้านสันป่าหนาด	6	บ้านดงมีชัย
3	บ้านทุ่งสามเหลี่ยม	7	บ้านร่มโพธิ์งาม
4	บ้านสันใต้	8	บ้านทุ่งพัฒนา

5. ประวัติหมู่บ้าน

1) หมู่ที่ 1 บ้านดอยงาม

(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน นายเชิดชาย มะโนพงษ์

จำนวนประชากร ชาย 250 คน หญิง 231 คน

จำนวนครัวเรือน 149 หลัง

อาชีพ ทำนา ค้าขาย เกษตรกรรม

วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน)

สร้างน้ำพระธาตุดอยงาม (พฤษภาคม)

สถานที่สำคัญ/แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน พระธาตุดอยงาม

ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน ผ้าใบ-กันสาด

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

บ้านดอยงาม หมู่ที่ 1 ต.เวียงห้า อ.พาน จ.เชียงราย เดิมมีชื่อว่า บ้านเหล่า ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2440 มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก ชื่อนายก้อน ตาสาย ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 ได้เปลี่ยนชื่อจากบ้านเหล่าเป็นบ้านดอยงาม เพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่ ที่อยู่ติดกับภูเขา ถึงปัจจุบัน

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2542 โดยนายจันทิพย์ ตาสาย ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 1 บ้านดอยงามได้แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 1 ยังคงเป็นบ้านดอยงามอยู่ และหมู่ที่ 7 บ้านร่มโพธิ์งาม ในปัจจุบัน

(4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายอินแก้ว เทพวงศ์	พิธีกรรมทางศาสนา
2. นายคำ ตาสาย	พิธีกรรมทางศาสนา

2) หมู่ที่ 2 บ้านสันป่าหนาด

(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายทองศักดิ์ เชียงคำ
จำนวนประชากร	ชาย 216 คน หญิง 238 คน
จำนวนครัวเรือน	137 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค่าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน) ประเพณีเป็ง (ลอยกระทง) พุทธจิกายน

สถานที่สำคัญ/แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน สวนสุขภาพ หนองน้ำเวียงห้า

ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน หมอนมงคล

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

บ้านสันป่าหนาด ก่อตั้งโดยนายมูล ตาคำ อพยพมาจากจังหวัดลำปางมาอาศัยอยู่เป็นคนแรกและต่อมาประมาณ ปี พ.ศ.2491 ก็ได้มีนายล้อม นายเทิง นายแก้ว นายอูด นายทิศเตียง นายทาเข้ามาสร้างบ้านเรือนเพิ่ม และได้ชื่อว่าบ้านสันป่าหนาดนี้ อดจากมีต้นหนาดขึ้นล้อมรอบหมู่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ จึงตั้งชื่อให้ว่า บ้านสันป่าหนาดจนถึงปัจจุบันนี้

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2510 มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ ในหมู่บ้าน มีนายปืด ตาคำ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน บ้านห้วงม และมียายสุข ยามา เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ตำบลห้วงม ต่อมาผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือ นายสุข ยามา ขอแยกหมู่บ้านจากตำบลห้วงม โดยการเรียกชาวบ้านให้มาประชุมเพื่อขอความเห็นชอบ ซึ่งมติที่ประชุมก็มีมติเห็นชอบให้แยกหมู่บ้าน และในปี พ.ศ. 2513 ได้มีการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านขึ้นอีกครั้ง มีผู้ที่ถูกเสนอชื่อมา 2 คน คือนายสุข ยามา และนายเงิน บุญเรือง มีวิธีการเลือกคือให้ชาวบ้านยกมือในที่ประชุม และผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้านสันป่าหนาดคือนายเงิน บุญเรือง

(4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายล้อม โมคา	ด้านสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ
2. นางสาวทองห่อน โมคา	ด้านสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ
3. นายประยูร ใจคำ	หมอเมือง

3) หมู่ที่ 3 บ้านทุ่งสามเหลี่ยม

(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายทวีช เทพวงศ์
จำนวนประชากร	ชาย 196 คน หญิง 195 คน
จำนวนครัวเรือน	114 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค้าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน) สงกรานต์พระธาตุช้างหิน (พฤษภาคม) ประเพณียี่เป็ง (พฤศจิกายน)

สถานที่สำคัญ/แหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้าน พระธาตุช้างหิน

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

สมัยก่อนบ้านทุ่งสามเหลี่ยม เป็นหมู่ที่ 13 ต.ห้วงม ต่อมาในปี พ.ศ. 2504 แยกมาเป็น หมู่ที่ 8 ต.ดอยงาม ในปี พ.ศ. 2538 แยกจากตำบลดอยงามมาเป็น หมู่ที่ 3 ต.เวียงห้า จนถึงปัจจุบัน

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

พ.ศ. 2542 บ้านทุ่งสามเหลี่ยมได้แยกหมู่บ้านออกเป็น 2 หมู่บ้านโดยทางทิศเหนือของหมู่บ้านถูกแบ่งแยกเป็น หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งพัฒนาในปัจจุบัน

(4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายบุญมา พายัพ	ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสาน
2. นายตีบ เมทา	ดนตรีพื้นเมือง (สะล้อ ซอ ซึง)
3. นายยีน เทพวงศ์	ศาสนาและวัฒนธรรม
4. นางจอมแปง ใจเปี้ย	ศาสนาและวัฒนธรรม

4) หมู่ที่ 4 บ้านสันใต้

(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายสิงห์คำ นนแก้ว
จำนวนประชากร	ชาย 212 คน หญิง 193 คน
จำนวนครัวเรือน	129 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค้าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน)
ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน	ผ้าใบ-กันสาด

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

บ้านสันใต้ หมู่ที่ 4 เดิมเป็นพื้นที่ป่าปลายนาบ้านดอยงามตำบลห้วงม และต่อมาได้มี นายโพธิ์ นางดั่ง ตาสาย ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นคู่แรกซึ่งตอนนั้นเรียกบ้านสันใต้ว่าบ้านสันปูเลย ต่อมาได้แยกจากตำบลห้วงมเป็นตำบลดอยงาม หลังจากนั้นบ้านสันใต้ก็ได้ตั้งเป็นหมู่บ้านสันใต้ หมู่ที่ 14 ตำบลดอยงาม และเมื่อปี พ.ศ. 2526 ได้แยกจากตำบลดอยงามมาเป็นตำบลเวียงห้าจนถึงปัจจุบัน

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

(4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายถวิล อินทะนะ	ศาสนาและวัฒนธรรม
2. นายก้วน ตาสาย	หมอมือเมือง

5) หมู่บ้าน 5 บ้านห้วยสัก(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายบำเพ็ญ มะหิธิ
จำนวนประชากร	ชาย 205 คน หญิง 197 คน
จำนวนครัวเรือน	98 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค่าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน)

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

บ้านห้วยสัก เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2523 ในตอนนั้นมีประชากร ประมาณ 30 หลังคาเรือน ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ย้ายมาจากตำบลห้วยม้ง บุคคลที่สามารถอ้างอิงได้ คือ นายอ้าย อ่าลูน

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

-

4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายเทื้อ ตาสาย	ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน

6) หมู่บ้าน 6 บ้านดงมีชัย(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายสุรพันธ์ ดินิล
จำนวนประชากร	ชาย 143 คน หญิง 133 คน
จำนวนครัวเรือน	76 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค่าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน)
ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน	ผ้าห่มสำลี

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

บ้านดงมีชัย เดิมมีชื่อว่า บ้านดงก้อม มีนายจันทร์ นาง ยวง ดวงธรรม และนายปี นาง ผัด ตาศิริ ได้อพยพมาจาก จังหวัดลำพูน ประมาณปี พ.ศ. 2445 ในปีต่อมาบ้านดงก้อมได้มีนายมีชัย ฤชุพันธ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้มาดูสะพานข้ามแม่น้ำแม่ฮ่าง ระหว่างตำบลดอยงามและตำบลห้วยม้ง ในที่บ้านดงก้อมและบ้านดงคอแลน ต.ห้วยม้ง และในปี พ.ศ. 2531 ได้ขอให้เปลี่ยนชื่อจากบ้านดงก้อมเป็นบ้านดงมีชัย

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2539 บ้านดงมีชัย ได้ขอแยกหมู่บ้านจากบ้านสันป่าหนาด มาเป็นหมู่บ้าน 6 บ้านดงมีชัย ตำบลเวียงห้าว โดยมียายประทีป ทาแก้ว มาเป็นใหญ่บ้านคนแรก

(4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นาคำ ดีนิล	ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสาน
2. นายผัด ทาเบา	ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสาน
3. นายบุญสม ดวงคำ	ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน (หมอเมือง)
4. นายอินทร์ นวลเหมย	ด้านสมุนไพรพื้นบ้าน (หมอเมือง)

7) หมู่ที่ 7 บ้านร่มโพธิ์งาม

(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายมานัส กำใจ
จำนวนประชากร	ชาย 287 คน หญิง 298 คน
จำนวนครัวเรือน	179 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค้าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน)
ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน	ผ้าใบ-กันสาด

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

เริ่มแรกมี นายมี อุบล, นายไฉ่ ตาสาย, นายปวน ตาสาย, นายปืด ตาคำ, ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน, ลำพูน, เชียงใหม่ และอำเภอเชียงของได้มาสร้างบ้านเมืองขึ้น ชื่อว่าบ้านหลวง ต่อมาชาวบ้านเปลี่ยนชื่อใหม่จากบ้านหลวงเป็นบ้านดอยงามเนื่องจากพื้นที่อยู่ติดกับภูเขา

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2542 บ้านร่มโพธิ์งาม ได้ขอแยกหมู่บ้านจากบ้านดอยงาม มาเป็นหมู่ที่ 7 บ้านร่มโพธิ์งาม ตำบลเวียงห้า จนถึงปัจจุบัน

(4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายแก้ว เทพวงศ์	ด้านจักสาน เช่น ไช้ ไม้กวาด ฝ้อง สุ่มไก่
2. นายตีบ ตาสาย	ด้านหมอพื้นบ้าน (สมุนไพรพื้นเมือง)
3. นายบุญมา ตาสาย	ด้านภูมิปัญญา ตัวอักษรล้านนา
4. นายอมร ตาสาย	พื่อนสาวไหม ร้าเชิง ตีกลองสะบัดชัย

8) หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งพัฒนา

(1) ข้อมูลเบื้องต้นของหมู่บ้าน

ชื่อผู้นำหมู่บ้าน	นายวิทยา ธนโชติชัชวาลย์
จำนวนประชากร	ชาย 229 คน หญิง 225 คน
จำนวนครัวเรือน	127 หลัง
อาชีพ	ทำนา ค้าขาย เกษตรกรรม
วัฒนธรรม/ประเพณีที่สำคัญ	ประเพณีปีใหม่เมือง (เมษายน) สงกรานต์พระธาตุดอยงาม (พฤษภาคม)

ชื่อผลิตภัณฑ์ OTOP ของหมู่บ้าน ปุยหมักชีวภาพ

(2) ประวัติการก่อตั้ง/ที่มา/การอพยพย้ายถิ่นของหมู่บ้าน

บ้านทุ่งพัฒนา แยกจากบ้านทุ่งสามเหลี่ยม ในปี พ.ศ. 2542 โดยนายวิทยา ธนโชติ ชัชวาล ซึ่งช่วงนั้นดำรงตำแหน่ง สอ.บต. หมู่ที่ 3 และทางกรมการปกครองส่วนตำบลเวียงห้าว ร่วมกับผู้ใหญ่บ้านคือนาย วิชัย จีฟู และคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้ตั้งชื่อหมู่บ้านใหม่ เป็นหมู่บ้านทุ่งพัฒนา หมู่ที่ 8 ต.เวียงห้าว อ.พาน จ.เชียงราย และมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนแรกของบ้านทุ่งพัฒนา คือ นายประทวน เชื้อเมืองพาน

(3) เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน4) บุคคลสำคัญ / ผู้รู้ด้านต่างๆ ของหมู่บ้าน

ชื่อ-สกุล	ความชำนาญ
1. นายแก้ว เชียงพันธ์	พิธีกรรมทางศาสนา
2. นายทับ เทพวงศ์	พิธีกรรมทางศาสนา
3. นายชันแก้ว กำซ้อ	ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสาน
4. นางรณ สุรินแก้ว	ด้านศิลปหัตถกรรม การจักสาน
5. นายเมืองคำ คำเขียว	ดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ซึง)

1.3.2.2 สภาพเศรษฐกิจ (องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้าว, 2560)

1. อาชีพ

ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้าว มีอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ ทำสวน รับจ้าง ทั่วๆ ไป และประกอบอาชีพค้าขายบางครอบครัว มีบางครอบครัวมีลูกหลานทำงานราชการ

2. หน่วยธุรกิจในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้าว

ปั้มน้ำมัน	จำนวน 1 แห่ง
โรงสีขนาดเล็ก	จำนวน 4 แห่ง
ตลาดสด	จำนวน 1 แห่ง

1.3.2.3 สภาพสังคม (องค์การบริหารส่วนตำบลเวียงห้าว, 2560)

1. การศึกษา มีโรงเรียน จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

โรงเรียนมัธยมศึกษา/โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 1 แห่ง

โรงเรียนอนุบาล/ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 1 แห่ง

2. สถาบันและองค์การทางศาสนา

วัด/สำนักสงฆ์ จำนวน 5 แห่ง

โบสถ์ จำนวน 1 แห่ง

ศาลเจ้าแม่กวนอิม จำนวน 1 แห่ง

3. การสาธารณสุข

อัตราการมีส่วนร่วมรดน้ำ ร้อยละ 100%

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำนวน 1 แห่ง

4. ความปลอดภัยในทรัพย์สิน

สถานีตำรวจ (ประเภทป้อมยาม) จำนวน 1 แห่ง

1.3.3 ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

แผนที่ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ แสดงดังรูปที่ 1.3

รูปที่ 1.3 แผนที่ตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

(<http://district.cdd.go.th/chaiprakan>)

อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ จัดตั้งเป็นกิ่งอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2531 โดยแยกออกจากอำเภอฝาง เนื่องจากปัญหาความห่างไกลตัวเมืองฝาง จึงจัดตั้ง “กิ่งอำเภอไชยปราการ” ประกอบด้วยตำบลปงเตา ตำบลศรีตึงเย็น ตำบลแม่ทะลบ และตำบลหนองบัว และในปี พ.ศ. 2537 จึงได้ตั้งเป็นอำเภอไชยปราการ

1.3.3.1 ประวัติความเป็นมาของตำบลหนองบัว

พื้นที่เดิมมีลักษณะเป็นที่ราบ ป่ารกหนาที่ขีบ อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ผลไม้ นานาชนิดและผืนป่าแห่งนี้จึงมี สัตว์ป่าชุกชุม ผึ้งสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่บริเวณ นี้มีสัตว์ นานาชนิด เช่น เสือ ไก่ป่า นก ฯลฯ ชนกลุ่มแรกที่เข้ามาอาศัยเป็นชาวไทยตอนเหนือ สมัยของ พระเจ้าพรหมมหาราช (พระพรหมกุมาร) เป็นโอรสองค์ที่ 2 ของพระเจ้าฟ้างคราช พระองค์เสด็จครองเมืองเวียงไชยปราการ เมืองหน้าด่านแห่งราชอาณาจักรโยนกในขณะที่ทรงเจริญพระชนมายุได้ 19 พรรษา ในปี พ.ศ. 1674 พระพรหมอุปราชแห่งอาณาจักรโยนกนคร เชียงแสน ทรงทำการกอบกู้เอกราช ย้ายอาณาเขตอยู่ประมาณ 3 ปีเศษ จึงทรงสร้างเมืองขึ้นอีกแห่งหนึ่ง ทรงขนานนามว่า “ไชยปราการ” และปัจจุบันเป็นเขตการปกครองของตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งตำบลหนองบัวเป็นตำบลที่ 2 ของอำเภอไชยปราการ ถือว่าเป็นตำบลที่จัดตั้งขึ้นมานาน ซึ่งแต่เดิมเป็นหมู่บ้านที่ขึ้นกับตำบลปงเตา ต่อมาได้แยกเป็นตำบลใหม่ แรกเริ่มมีเขตการปกครอง จำนวน 11 หมู่บ้าน และอยู่ในเขตการปกครองเทศบาลตำบลหนองบัวทั้งหมู่บ้าน จำนวน 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 บ้านทา หมู่ที่ 5 บ้านต้นโชค หมู่ที่ 6 บ้านถ้ำจอบ หมู่ที่ 7 บ้านปง หมู่ที่ 8 บ้านปาง หมู่ที่ 9 บ้านป่าไม้แดง หมู่ที่ 10 บ้านใหม่หนองบัว และหมู่ที่ 11 บ้านถ้ำผาผึ้ง และอยู่กึ่งการปกครองกับเทศบาลไชยปราการจำนวน 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านเด่น และหมู่ที่

3 บ้านหนองบัว และอยู่ในเขตปกครองเทศบาลตำบลไชยปราการ จำนวน 1 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยไผ่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 หมู่บ้าน ปัจจุบันตำบลหนองบัวมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบระหว่างภูเขา มีภูเขาและป่าไม้ที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งน้ำ ลำห้วย พื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณ ร้อยละ 70 และเป็นพื้นที่ราบเพาะปลูกประมาณร้อยละ 30

1.3.3.2 สภาพทางกายภาพ

ตำบลหนองบัว ตั้งอยู่ในทิศตะวันตกของที่ว่าการอำเภอไชยปราการ ประมาณ 5 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ 135 กิโลเมตร ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 มีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 83.33 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 52,081 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่นๆ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลปงดำ อำเภอไชยปราการ และ ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง
 ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลศรีดงเย็น อำเภอไชยปราการ
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลปงดำ อำเภอไชยปราการ
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ อำเภอ เชียงดาว และสาธารณรัฐแห่งสภาพเมียนมาร์

1.3.3.3 สภาพภูมิประเทศ

ตำบลหนองบัว เป็นตำบลที่มีลักษณะภูมิศาสตร์ 3 ลักษณะ คือ
 ลักษณะที่ 1 เป็นภูเขาสูงป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวไทยภูเขา ไทยเหนือ จีนยูนาน ไทยใหญ่ ลาหู่ มีจำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านถ้ำฮอบ
 ลักษณะที่ 2 เป็นพื้นที่ราบ ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวไทยเหนือ จีนยูนาน ไทยใหญ่ ที่ได้อพยพย้ายถิ่นฐานมา อยู่ชานแล้ว มีจำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านทา บ้านต้นโชค บ้านปง บ้านปางบ้านป่าไม้แดง และบ้านถ้ำผาผึ้ง
 ลักษณะที่ 3 เป็นพื้นที่ราบ ซึ่งเป็นหมู่บ้านจีนยูนานทั้งหมู่บ้าน ได้แก่หมู่บ้านใหม่หนองบัว

1.3.3.4 สภาพภูมิอากาศ

ฤดูร้อนอากาศร้อนจัด ฤดูฝนมีฝนตกชุก โดยเฉพาะในเดือน กันยายน ส่วน ฤดูหนาวบริเวณภูเขาอากาศหนาวมาก ส่วนบริเวณพื้นราบหนาวปานกลางและมีลมพัดค่อนข้างแรง

1.3.3.5 สภาพสังคมและวัฒนธรรม

ถึงแม้จะมีหลายเชื้อชาติ ศาสนา แต่ประชาชนตำบลหนองบัวก็อาศัยอยู่ด้วยกันอย่างเอื้ออาทร เกื้อกูล ช่วยเหลือกันตลอดมา ถึงแม้ปัจจุบันมีการขยายตัวของชุมชนมากทำให้ประชาชนในพื้นที่มีวิถีชีวิตแบบชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ในตำบลหนองบัวยังคง นับถือและมีความเชื่อด้านศาสนา พุทธ ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมยังคงสืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น การส่งเคราะห์บ้านและประเพณีของชนเผ่าต่างๆ เป็นต้น ประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองบัวยังมี ความใกล้ชิดผูกพันกันแบบเครือญาติในครอบครัว ระหว่างครัวเรือน ชุมชน ตำบล ที่มีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ดังจะเห็นได้จากการร่วมมือร่วมใจสืบสานประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน จึงมีประเพณีที่เกี่ยวข้อง กับศาสนาตลอดทั้งปี เช่น ประเพณีปีใหม่ (สงกรานต์) ของคนไทย ประเพณีตรุษจีนของชาวจีนยูนาน ประเพณีออกหว่าของชาวไทยใหญ่ ทำให้

เกิดเป็นความร่วมมือ ของชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการสืบสานประเพณีวัฒนธรรมให้สืบต่อไป

1.3.3.6 ลักษณะเศรษฐกิจ

ตำบลหนองบัวมีลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ แบ่งตามลักษณะภูมิประเทศได้ 2 ลักษณะ กล่าวคือ 1) พื้นที่ราบที่ประชาชนส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม ค้าขาย และรับจ้างทั่วไป รวมทั้งหมด 7 หมู่บ้าน 2) พื้นที่ภูเขาสูงป่าไม้ต้นน้ำลำธาร ซึ่งเป็นหมู่บ้านของชาวไทยภูเขา ไทยเหนือ จีนยูนาน ไทยใหญ่ ลาหู่ มีจำนวน 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านถ้ำงอบ ซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลไม้เมืองหนาว เป็นต้น ตำบลหนองบัวเกิดกิจการด้านพาณิชย์กรรมและบริการ อาทิ โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 1 แห่ง ตลาดสด จำนวน 1 แห่ง ร้านค้าทั่วไป จำนวน 158 แห่ง โฮมสเตย์และจุดให้บริการที่พัก จำนวน 4 แห่ง

1.3.3.7 การเมืองการปกครอง

ตำบลหนองบัวมีการปกครองส่วนท้องถิ่นโดยจัดตั้งเป็น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม 2539 โดยใช้ศูนย์ฝึกอาชีพ หมู่ที่ 7 บ้านปง ต.หนองบัว เป็นที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว และย้ายที่ทำการเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2544 โดยย้ายที่ทำการมาอยู่ในเขต หมู่ที่ 4 ตำบลหนองบัว และยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลเมื่อปีพ.ศ. 2552 โดยมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่น คือ “ภายในปีพ.ศ. 2564 จะเป็นตำบลที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และมีระบบนิเวศที่ดี สนับสนุนโครงการพื้นฐานของชุมชน ส่งเสริมการศึกษาทุกระดับ อนุรักษ์ศิลปะประเพณีวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้เข้มแข็งตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นตำบลที่น่าอยู่และยั่งยืนที่สุด” เป็นเทศบาลขนาดกลาง มีการปกครองที่แบ่งออกเป็น 11 หมู่บ้าน อยู่ในเขตการปกครองเทศบาลตำบลหนองบัว ทั้งหมู่บ้าน จำนวน 8 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 4 บ้านทา หมู่ที่ 5 บ้านต้นโชค หมู่ที่ 6 บ้านถ้ำงอบ หมู่ที่ 7 บ้านปง หมู่ที่ 8 บ้านปาง หมู่ที่ 9 บ้านป่าไม้แดง หมู่ที่ 10 บ้านใหม่หนองบัว และหมู่ที่ 11 บ้านถ้ำผาผึ้ง และอยู่กึ่งการปกครองกับเทศบาลไชยปราการจำนวน 2 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 1 บ้านเด่น และหมู่ที่ 3 บ้านหนองบัว และอยู่ในเขตปกครองเทศบาลไชยปราการ จำนวน 1 หมู่บ้านคือ หมู่ที่ 2 บ้านห้วยไผ่ รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 หมู่บ้าน ตำบลหนองบัวมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบระหว่างภูเขา มีภูเขาและป่าไม้ที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งน้ำ ลำห้วย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าไม้ประมาณร้อยละ 70 และเป็นพื้นที่ราบเพาะปลูกประมาณร้อยละ 30 ซึ่งมีสมาชิกสภาตำบลประจำเขตที่ได้รับการเลือกตั้ง เป็นผู้ทำหน้าที่ดูแลประสานระหว่างประชาชนและเทศบาล ทั้งท้องที่และท้องถิ่นจึงมีการประสานการทำงานแบบบูรณาการและเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาชุมชนให้เกิดความร่วมมือ มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป

1.3.3.8 ประชากร

ตำบลหนองบัวมีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมดในเขตพื้นที่รับผิดชอบรวม 3,445 ครัวเรือน โดยมีประชากรทั้งสิ้น 12,378 คน แยกเป็นชาย 6,256 คน หญิง 6,122 คน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม เช่น สวนลิ้นจี่ สวนลำไย สวนส้ม ฯลฯ โดยมีหน่วยธุรกิจใน อบต. ได้แก่ บิมน้ำมันและก๊าซ (หลอดแก้ว) 6 แห่ง และ โรงงานอุตสาหกรรม 1 แห่ง

ย้อนกลับไปเมื่อปี 2550 รัฐบาล พล .อ.สุรยุทธ์ จุลานนท์ ได้ประกาศให้ปัญหาหมอกควันภาคเหนือเป็นวาระแห่งชาติ จากวิกฤตฝุ่นควันที่รุนแรงมากที่สุดปีหนึ่ง จนถึงปี 2562 นี้ รัฐบาล พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ประกาศเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ยกระดับการแก้ปัญหาฝุ่นพิษให้เป็นวาระแห่งชาติอีกครั้ง ซึ่งในขณะนั้นมีปัญหาฝุ่นละอองในกรุงเทพฯ รวมทั้งหลายจังหวัดภาคเหนือเช่นกัน

อย่างไรก็ตามสถานการณ์หมอกควันใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้แก่ จังหวัดตาก ลำปาง น่าน แพร่ พะเยา เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ และแม่ฮ่องสอน ในปี 2562 นี้ ยังคงวิกฤตอย่างต่อเนื่อง โดยในวันที่ 12 มีนาคม 2562 แอปพลิเคชัน AirVisual รายงานดัชนีคุณภาพอากาศเมืองต่างๆ ทั่วโลก และจัดอันดับค่า US AQI พบว่าจังหวัดเชียงใหม่มีคุณภาพอากาศแย่มากที่สุดติดอันดับ 1 ของโลก โดยมีค่า US AQI อยู่ที่ 209 ส่วน PM2.5 มีค่า 158 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ณ เวลา 9.00 น. ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมีผลกระทบต่อสุขภาพมาก (PPTV HD 36, 2562)

ปัญหาวิกฤตหมอกควัน ในภาคเหนือ จึงถือเป็นวาระแห่งชาติที่ยังแก้ไม่ได้มา 12 ปีแล้ว ทำให้ประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะ ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ ในภาคเหนือ เรียกร้องและถามหามาตรการการแก้ไขปัญหาหมอกควันไฟป่าอย่างจริงจังและยั่งยืนจากทางภาครัฐ รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.4 วัตถุประสงค์หลักของแผนงานวิจัย

เพื่อสร้างนวัตกรรมกระบวนการบริหารจัดการปัญหาหมอกควัน

1.5 ขอบเขตของแผนงานวิจัย

1. ขอบเขตด้านตัวแปร ได้แก่ ปัญหาหมอกควัน ผลกระทบทางสุขภาพ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการโดยชุมชน
2. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ ประชาชนในตำบลบ้านหวด อำเภอางาว จังหวัดลำปาง ตำบลเวียงห้า อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ ตำบลบ้านหวด อำเภอางาว จังหวัดลำปาง ตำบลเวียงห้า อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย และตำบลหนองบัว อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่
4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา ได้แก่ 2 ตุลาคม 2560 ถึง 1 ตุลาคม 2561